Wat is het effect van afstroom in het vo op schoolprestaties en motivatie?

Beantwoord door Monique Dijks (antwoordspecialist) en Sjerp van der Ploeg & José Mulder (kennismakelaars Kennisrotonde).

3 februari 2020 - update oktober 2024

KR. 801

Kort antwoord

Er is geen onderzoek beschikbaar dat inzicht geeft in de effecten van afstromen op prestaties en motivatie van leerlingen op Nederlandse middelbare scholen. Vlaams onderzoek laat zien dat leerlingprestaties dalen na afstroom en dat het beeld over hun eigen academische kunnen positiever wordt. Aangezien de situaties rondom afstroom niet gelijk zijn in Nederland en Vlaanderen, is niet duidelijk of deze effecten zich ook in Nederland voordoen.

Antwoord

Onderzoek naar de effecten van afstromen in het voortgezet onderwijs is zeer beperkt beschikbaar. Afstroom zoals deze in Nederland voorkomt, kennen andere landen niet. In Vlaanderen zijn er wel afstromers, maar doordat het basisschooladvies daar niet dwingend is zoals in Nederland, is die situatie niet één-op-één vergelijkbaar met die in Nederland.

Het enige onderzoek dat we hebben kunnen vinden, is een Vlaams onderzoek naar de effecten van afstroom. Hieruit blijkt dat de cijfers op gestandaardiseerde toetsen voor Nederlands en wiskunde van leerlingen dalen in het eerste jaar na afstromen. Daarbij bleek dat hoe eerder een leerling afstroomt in het voortgezet onderwijs, hoe sterker de negatieve samenhang met de schoolprestaties is (Wouters et al., 2012).

Daarnaast blijkt uit dezelfde studie dat leerlingen die afstromen eerst een verhoging van hun 'academisch zelfconcept' ervaren, dat wil zeggen dat het beeld van leerlingen over hun eigen academische kunnen positiever wordt. Wouters et al. (2012) verklaren dit door middel van het "*Big-fish-little-pond effect*": afstromers gaan van een situatie waarin ze tussen leerlingen zitten met vrijwel allemaal een hoger niveau dan zijzelf naar een situatie waarin zij (relatief gezien binnen de groep) behoren tot de leerlingen met een verhoudingsgewijs hoger niveau. Omdat leerlingen zich onderling vergelijken met klasgenoten neemt het competentiegevoel na afstromen toe. De verhoging van het academisch zelfconcept bleek groter naarmate leerlingen later in het voortgezet onderwijs afstroomden. Voor zowel leerlingen die afgestroomd zijn als leerlingen die niet afgestroomd zijn nam het competentiegevoel in gelijke mate af gedurende de jaren daaropvolgend.

Geraadpleegde bronnen

Wouters, S., De Fraine, B., Colpin, H., Van Damme, J., & Verschueren, K. (2012). The effect of track changes on the development of academic self-concept in high school: A dynamic test of the big-fish–little-pond effect. Journal of Educational Psychology, 104(3), 793–805.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Monique Dijks (antwoordspecialist) en Sjerp van der Ploeg & José Mulder (kennismakelaars Kennisrotonde)
Vraagsteller:	directeur voortgezet onderwijs
Geraadpleegde experts:	Dr. Floris Burgers (educatie antropoloog, onderzoekt relatie tussen onderwijs en samenleving) en Prof. Dr. Eddie Denessen (expert op het gebied van kansengelijkheid, leraarverwachtingen, differentiatie in het onderwijs, schoolkeuze)
Onderwijssector:	voortgezet onderwijs
Trefwoorden:	Afstromen, vroege selectie, schoolprestaties, schoolloopbaan
Referentie:	Kennisrotonde. (2020/2024). *Wat is het effect van het laten afstromen van vo-leerlingen voor hun verdere schoolprestaties en motivatie?* (KR. 801).

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een onderdeel van het NRO.